

igazi krónikások. TB Tihamér jól teszi, ha felkötí Rezeda Kázmér ódivatú nyakkendőjét, ugyanő rézgombos sétapálcáját hóna alá csapja, és elindul a szelíd lámpafényes téli, őszi, nyári vagy tavaszi éjszakába, és bejárja kedvenc, ámde rég elmúlt helyeit...” (13.)

A könyvet végig úgy olvastam, mintha a középső, terjedelmes kispróza- és novellásor nem volna benne. Ezek a kísérletek ugyanis nem tudtak megszólítani és felkelteni érdeklődésemet. Nem tudom, vagy csak sejtem, miért kerültek a kötetbe. Biztos, hogy nélkülük nagyon vékony lett volna ez az Apró-könyv, viszont sokkal egységesebb, átfogóbb, ballasztanyag nélküli olvasmányt, élményt közvetített volna felénk.

Szombathy Bálint

## EKG-szonett

Szűgyi Zoltán: *Vagyok, aki vagyok*. Új Mandátum, Budapest, 2006

Szűgyi Zoltánt csendes, halk szavú költőként ismerjük. Nemcsak azért, mert viszonylag ritkán jelentkezik a nyilvánosság előtt, hanem mert a hangja végtelenül szerényen szólal meg, művészi habitusából fakadóan. Legutóbbi verseskötetét az alábbi sorokkal zárta: *úgy szeretnék szólni / hogy el / ne hangozzék a szó / vagy talán / – már – / úgy se...* Újabb könyvében – a saját EKG-jából szonettet formázva – most hetvenhét különböző nyelven nyilatkozik meg, mondhatnánk hangtalanul, beteljesítve az elnémulás fent jelzett szándékának elemi feltételeit. A *Vagyok aki vagyok*ban tehát még alaposabb és szélsőségesebb, a korábnál is radikálisabb nyelvi szűkítéshez folyamodik, hiszen elnémítja magában a kimondható szavakat, erőteljesen a nihil felé mozdulva el. Hogyan lehetséges mindez? Hogyan jeleníthető meg a csend a hetvenhét nyelv látszólagos bábeli hangzavarában és világunk egyre ingata-gabb értékrendjében?

Mint mondtam, a forma szonett, tökéletes nyelvi zárvány a maga csukódottságában, kötött alaktani behatároltságában. Rosszabb esetben tovább nem feszíthető keret, a jobbikban pedig némileg még tágítható aura, amelynek pereme már nem annyira éles, inkább pórusos, szórtabb, amolyan „műfajfeszető”. Vagyis nyitottabb más alakzatok felé. Ha nem is szótagszám és rímképlet, hanem nyelvi eredet tekintetében. Azáltal ugyanis, hogy Szűgyi

elveti a verbális anyagot és a szabványos formát – mint valami ólomöntő vagy nyomdai tömöntő – cikázóan ritmikus, úgyszintén szabályos vonalakkal tölti fel, rendszert hoz létre a rendszerben, egy nyelvi mátrixot teremt, amely ugyanazt jelenti, attól eltekintve, melyik nemzeti nyelvet rendeljük mellé. A költő szívverése ez, a valójában legegységesebb emberi nyelv, amely az életet, a biológiai létet szimbolizálja az emberi faj egyedének létén keresztül.

Az írott és kimondható szót a verbális hangzás lehetőségeit felülmúló, egyenletesen pulzáló grafikai jel, a hullámgörbe helyettesíti be, amelynek ugyan van elektronikusan átfordítható hanglenyomata, ennek visszaadására azonban az emberi hangképzés túl korlátozott. Szűgyi a vonalírás tartományát odahagyva elmozdul a voko-vizuális költészet felé, annak ideográfiai tájain barangolva lel rá a tökéletes nyelvi alakzatra. Az elektrokardiogram a metanyelv egyik legáltalánosabb szintjének felel meg, amennyiben ugyanazt jelenti mindegyik nyelvben és kultúrában. Semmi sem rakható mellé, semmi sem helyezhető rá, ez maga a pusztá életjel, lenyomata annak az energiának, amely a mindenkori emberiség valamennyi egyedében a biológiai hajtómű zörejeként megállás nélkül lüktet, és amikor valamelyik elhal, máris ott van nyomában a másik, hogy tovább vigye az élet eme örök jelét. Olyan, mint az élőlánc, sőt, minden bizonynyal a legélőbb. Kézből kézbe adjuk át egymásnak az életet, ahogyan a nemzedékek elhalnak, és az utódok újjászületnek, tovább víve az életet. A szív dobbanása egyidejűleg minimalista és monumentális. Nincs még egy forma, amely egyszerre és ekkora mértékben magába csukná ezeket a végletes (m)értékeket, mint az emberi szív.

A költő mintha visszavonulna pusztá emberi létébe, egyre inkább elhallgat, hogy csak a belső felismerésre és hangra figyeljen, amiről úgy gondolja, kifelé immár nem irányítható, elég, ha önmagában, mint valami véges formában, zárt rendszerben ülepedik le. A költő már csak szívének a dobbanásait figyeli; amíg szívét lüktetni érzi, addig költői önmagát is birtokolja, költői lényét is őrzi – még ha csak emlékezetként is –, amit senki sem kérdőjelezhet meg, és nem is vehet el tőle. Ez egy olyan tapasztalat, amely nem tartozik senki másra, egy nagyon sajátos tudat- és létforma. Itt megy át a költészet a legszebb érzéki – nem pedig spekulatív! – filozófiába, itt merül el a tudat önmaga létébe, ami minden és semmi egyszerre. Ez összehasonlíthatatlanul több, mint az üres könyv és festővászon, a hangtalan hanglemez és a láthatatlan műalkotás. Az alkotó nem beszél, hanem egyszerűen csak létezik. És ebből a belső pecsétjéből – a saját csupasz létéből – következik a „vagyok, aki vagyok” létbőlceleti jelmondata, amely – a legnagyobb természetességgel – összecseng magával a feddhetetlen isteni kinyilatkoztatással (Mózes II, 3.14).

114 Szűgyi a 4+4+3+3 rendezői elve alapján hozza létre a maga univerzális mátrixát, ebben a tizennégy sorban vibrál az elektrokardiogram hullámvona-

la – az emberi test rímképlete –, megteremtve a szív látható nyomát, a szerző életjelét. És ez a végleges grafikai struktúra ismétlődik mindegyik oldalon, hetvenhétszer, az azonosság tökéletes ritmusában, a repetitív művészet alkotói elvének szellemében. Mindegyik táblakép – mert hát annak is nevezhető – azonos önmagával, de a többivel is. A hetvenhét egy választott szám, és nem foglalja magába valamennyi beszélt, illetve élő nyelvforrást. A „vagyok, aki vagyok” címként jelenik meg a nyomtatott formában ez eddig fellelhető szentírásokból, belefoglalva a főbb vallási irányokat, úgymint a keresztényt, a mohamedánt, a hindut stb., ütköztetve, megfeleltetve, egymáshoz rendelve őket. A lehetséges kulturális, nyelvi és vallási ellentétek a „vagyok, aki vagyok” szemantikai azonosságában mintegy feloldódnak, semlegesülnek. A költő ez úton hirdeti és vallja, hogy „minden ember, minden nyelv egyenjogú és egyenrangú”, mindegyik emberi élet egymás mellé állítható, és egymásnak a tükrében visszanézve minősíthető. A „vagyok, aki vagyok”-ból így hát természetesen a „vagy, aki vagy” gondolati reflexiója következik, legalábbis a szentbeszédnek abból a tételéből kiindulva, hogy isten az embert a maga képére teremtette.

Szűgyi Zoltán a költészet létminimumának határvonalára ért, könyvében mindössze három szó bukkan fel megszámlálhatatlan emberi kultúra nevében. Kíváncsian várjuk, vajon záradékként tekinthetünk-e erre a kötetére, avagy megleli benne a visszaút távlatát is. Vagyis, szándékában áll-e még egyszer valaha is visszatérnie a kinyilatkoztató költészet tájaira, az emberi beszéd bizonytalan talajára? Mint olyannak, aki már eljutott a bizonyosságig.